

Poslovilni govor Jože Šifrer (1922-2009)

Kdo si, Jože Šifrer? Kakšno pot si prehodil? Zakaj tako in ne drugače?
Prvič ne odgovarjaš.

Edvard Kocbek v Molitvi pravi:

*Sem,
kar sem bil,
in vsakdo
me bo mogel
pozabiti.*

*In vendar moram reči:
sem
in bil sem
in bom,
in zato sem več
od pozabljanja,
neizmerno več
od zanikanja,
neskončno več od nič.*

Jože se je rodil kot sedmi, najmlajši otrok v trdni gruntarski hiši Janezu in Katarini Šifrer, po domače Boncelj.

Žabnica na Sorškem polju, kraj srečnega imena!

Sedem otrok se je tam rodilo in zaživelo – France, Tone, Mirko, Minka, Ludvik, Ana in Jože. Pravljično število za kmečko idilo.

Kako daleč so tisti časi! In hkrati tako blizu ...

Mladost na vasi, razumevajoča in družabna družina, dolgi zimski večeri, ki so se napolnili s skrivnostnimi zgodbami, duhoviti družinski pogovori, med brati in sestrami pa hudomušna ljubezenska podtikanja, nagajanja ... življenje je bilo lepo, ker je bila mladost lepa. Ker je vse zorelo.

Domača vas je takrat šumela v veselju in žalosti, hrepenenju in pričakovanju – majhna domača vas, ki je bila v mladosti ves svet.

Od takrat je minilo na desetine let ...

Polje, kdo bo tebe ljubil!

Svojci so počasi, drug za drugim, zapuščali ta svet, tako kot je pač v naravi življenje.

Lani je, po Ludvikovi smrti, od domače rodbine, ostal sam. In na nek način osamljen. Počasi že šepeta življenjski obračun, da bi se izpolnila pesnikova slutnja:

Cilj je izpolnjen, pot je dokončana

in konec upov je in hrepenenj

in konec zmot, bolesti in prevar. (Alojz Gradnik)

Ker je bil Bonceljnov najmlajši zvedav in bister fant, so mu starši omogočili šolanje. Drugi študent v družini! Kako se je svet razširil!

Kako so domači gozdovi zašumeli! Kako so cvetoče njive zadišale! Kako je bil domači kruh hrustljiv, ko so mu razodeli starši svojo odločitev.

Že pred drugo svetovno vojno je obiskoval gimnazijo v Kranju, vojna je šolanje natrgala, s hitrimi tečaji je leta 1945 zaključil gimnazijsko epizodo.

Istega leta se vpiše na slavistiko ljubljanske Filozofske fakultete.

Mar ni tej odločitvi pripomogel tudi šepet umrlega brata Toneta, slavista, – ta je padel med drugo svetovno vojno kot talec v Mathausnu – nadarjenega literata, ki je Jožeta spremljal vse življenje?

Mar ni bila njuna vez tudi svojstvena človeška katarza, tako potrebna v tem, dostikrat nečistem, času? Zdi se, da je tako, saj Jožetov literarni zapis Pismo umrlemu bratu, napisan v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, razodeva tesnobo novodobnega pokončnega intelektualca in njegovo skrb, kako ohraniti pristne humanistične vrednote sredi novega, potrošniškega, spolitiziranega sveta, ki se je odtujeval človekovemu bistvu.

Po diplomi 1949 se začne zanj pisana pot službovanja. Prav na začetku tega cikla pa mu zazvonijo mali in veliki zvonovi – poroči se z Balantovo Marijo, rodi se jima hčerka Metka. Vse življenje jih je povezovalo ljubeče razumevanje.

Danes raste že četrti rod ... Nina, Matej, Svit, Brin ... rojstvo vedno najde pot.

Mejniki na njegovi službeni poti so:

1949, Ljubljana, profesura;

1952, Jesenice – najprej poučuje na gimnaziji, nato je dolgoletni uspešni ravnatelj;

1970, Šentvid, ravnateljstvo;

1973, Kranj, vodenje knjižnice;

1976, Ljubljana, vodenje rokopisnega oddelka NUK-a do upokojitve 1982.

Za suhoparnimi podatki imen in števil pa je žuborelo pestro življenje, dvakrat zaznamovano s političnimi spletkami takratnih oblastnikov; z Ljubljane in s Šentvida je bil pravzaprav kazensko premeščen, saj kot pokončen mož ni upognil vratu pred takratnimi političnimi zahtevami. Kot intelektualec in tradicionalni pravičnik v najžlahtnejšem pomenu besede se ni vladajoči politiki nikdar uklonil – in svoje odločitve tudi ni nikdar obžaloval.

Kaj pa drugo poklicno delo?

V slovensko literarno zgodovino se je Jože zapisal kot literarni kritik, avtor knjig Literarna mnenja, Pisatelji in knjige itd.; kot tenkočutni esejist in razlagalec lepega, kot gledališki kritik in urednik: izdal je zbrano delo svojega brata Toneta Mladost na vasi, uredil je zbrano delo F. Saleškega Finžgarja in napisal monografijo o njem. Finžgarjevega dela ni presojal samo z razumom, ampak tudi s srcem, saj mu je bil ta pisatelj, zlasti njegov patriarhalni kmečki svet, na nek način vedno blizu.

Kot razsodnik v lepem, arbiter elegantiarum, je bil načelen in dosleden.

Iskal in občutil je literarne vrednote: čeprav v bistvu tradicionalist, je bil odprt tudi za novo, drugačno, nezlagano, neizumetničeno. Njegovo literarno mnenje je konstruktivno, nikdar destruktivno.

Njegove sodbe so trezne, razsodbe utemeljene, stališča pojasnjena, vrednote izpostavljene.

Je žlahtni intelektualec humanističnega tipa. S tem je povedano vse.

Mar sploh lahko ločimo tovrstno delo od njegovega bistva?

Ne. Povsod se prepletajo strokovnost, jasnost, načelnost in svojstvena poštenost.

Kaj še sestavlja njegov življenjski mozaik?

Strokovno delo do pozne starosti, družina, dolgi sprehodi z Marijo, oddih, za dušo pa skoraj do konca hribi in sadovnjak na vrtu – odsev nekdanjega kmečkega sveta se lesketa na

domačem radovljiškem vrtu; ampak dnevi se počasi krajšajo, spomini na mladost vedno močnejše žarijo, korak postaja vedno bolj negotov, rasteta pravnuka.

Življenje nekomu nekaj vzame, da lahko drugemu nekaj da.

Se je spreminjal? Prilagajal času?

Iz zapisanega je razvidno, da ne. Nikdar. Vedno je bil zvest svojemu značaju. In življenje ga je za doslednost nagradilo. Saj mu je poklonilo ljubezen domačih in spoštovanje tujih ljudi.

Kako bi le lahko bilo drugače?

Tako drsi skozi leta svojega popotovanja.

In proti koncu pride literarni labodji spev. Po polstoletnem odlogu dokonča večerniški roman Polje, kdo bo tebe ljubil. Pred dvema letoma ga je izdala Mohorjeva družba.

Kot da bi odgovoril na šepet in literarno vabilo mrtvega brata.

Kot da bi želel izplačati davni dolg leposlovju.

Kje so tiste stezice, ki so včasih bile,
zdaj pa raste grmovje in zelene trave ...

Jože v delu literarno zaobjame težke čase združništva na Gorenjskem. Čustva umirja z razumom. Konec pa preplavi s spravno razsežnostjo ...

Sprava – saj za to gre.

Sedaj bo ležal pod obroki gorenjskih gora, spravljen s seboj in svetom, v ljubljeni zemlji dedov, ob pihljanju vetrov z domačih gozdov in njiv, na veke vekov – do končne sodbe ...
Končujem.

V njegovem imenu lahko sklenem z biblijskim očakom Jakobom. Ko ga je faraon v Egiptu vprašal po starosti, mu je le-ta odgovoril:

»Ni veliko let mojega popotovanja, toda huda so!«

Domači vedo: Njegovo življenje je bilo dar, saj je daroval in bil obdarovan.

Njegova pot kvišku je in bo lahka!

Kako že pesnik zaključuje Molitev?

*Vse je večno,
kar nastane.
Rojstvo je močnejše
od smrti,
vztrajnejše
od obupa in samote,
silnejše
od hrupa in greha,
slovesnejše
od zavrženosti.
Nikoli
ne bom prenehal biti.
Nikoli.
Amen.*

Dragi Jože: mož, oče, dedek, pradedek, stric in prijatelj – hvala ti!

Vlado Pirc, 30. 12. 2009